

Отримано: 20 вересня 2017 р.

Прорецензовано: 3 жовтня 2017 р.

Прийнято до друку: 4 жовтня 2017 р.

e-mail: rosstalna@gmail.com

DOI: 10.25264/2519-2558-2017-67-234-236

Росстальна О. А. «Регіональний характер» конфлікту новелічного оповідання Т. Гарді «Друзі-городяни» / О. А. Росстальна // Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Філологічна». – Острог : Вид-во НаУОА, 2017. – Вип. 67. – С. 234–236.

УДК: 82.09

Олена Анатоліївна Росстальна,

Чернігівський національний педагогічний університет імені Т. Г. Шевченка, м. Чернігів

«РЕГИОНАЛЬНЫЙ ХАРАКТЕР» КОНФЛИКТУ НОВЕЛИЧНОГО ОПОВІДАННЯ Т. ГАРДІ «ДРУЗИ-ГОРОДЯНИ»

У статті проаналізовано специфіку конфлікту новелічного оповідання Т. Гарді «Друзі-городяни» у контексті проблематики твору. Особлива увага приділена системі персонажів твору, категоріям часу (минуле, що воно тягнє над теперішнім та майбутнім) та простору (замкнений та відкритий), образам долі, фатуму та дому й символіці.

Ключові слова: новелічне оповідання, конфлікт, контраст, час, простір, дім.

Елена Анатольевна Росстальна,

Черниговский национальный педагогический университет имени Т. Г. Шевченко, г. Чернигов

«РЕГИОНАЛЬНЫЙ ХАРАКТЕР» КОНФЛИКТА НОВЕЛЛИСТИЧЕСКОГО РАССКАЗА Т. ГАРДИ «ДРУЗЬЯ-ГОРОЖАНЕ»

В статье проанализирована специфика конфликта новеллического рассказа Т. Гарди «Друзья-горожане» в контексте проблематики произведения. Особое внимание уделено системе персонажей произведения, категориям времени (прошлое, которое тягнет над настоящим и будущим) и пространства (замкнутое и открытое), образам судьбы, фатума, дома и символам.

Ключевые слова: новеллический рассказ, конфликт, контраст, время, пространство, дом.

Olena Rosstalna,

T. H. Shevchenko Chernihiv State Pedagogical University, Chernihiv

«THE REGIONAL» CONFLICT IN THE SHORT STORY OF T.HARDY «FELLOW-TOWNSMEN»

The article runs about the special type of conflict in T. Hardy's short story «Fellow-Townsmen», included in the collection «Wessex Tales». The main characters, two fellow-townsmen, are shown as contrast in appearance, social status and life attitude. Wealthy Barnet spends his life in the try to escape from the past, though ruins his present and future with unhappy marriage. One of the main problems touched upon in Hardy's writings is the one of unhappy marriage. It usually causes the destruction of inner and outer worlds of the characters. Barnet is passive to change his life which is marked by absence of communication and escape from native town representing the isolated Wessex world. However, his try to find a better place to live outside Wessex world in faraway countries is not successful. Breaking with roots is a symbol of catastrophe in Wessex. «Home» has special symbolic meaning in the short story and Hardy's works in general. Being a dreamy place for ideal and happy family life, home is the symbol of lost hopes in «Fellow Townsmen». Indecent actions of the characters are punished by blind Circumstances proving that the sin can be committed by evil thoughts, not even actions.

Key words: short story, conflict, contrast, time, space, home.

Специфічною рисою англійської літератури кінця XIX – початку XX ст. є розвиток малої прози. Одним із провідних письменників-новелістів є Т. Гарді, чий творчий доробок включає чотири збірки новелічних оповідань. Незважаючи на значний внесок у розвиток жанру, твори малої прози письменника довгий час перебували на маргінесі досліджень, натомість основна увага літературознавців була зосереджена на романах митця. Окремі аспекти малої прози Т. Гарді були розглянуті в роботах М. В. Урнова, Л. А. Смикалової, І. Канторовича, Т. Мотилевої, А. О. Бурцева, А. Невструєвої, Ю. Селезневої, С. Матченко, Н. Серебрякової, К. Бреді та С. Гілмартін, проте за відсутністю ґрунтовних праць подальші дослідження є актуальними.

Метою літературознавчої розвідки є вивчення «регіонального характеру» конфлікту твору «Друзі-городяни» (1880), репрезентованого у збірці «Вессекські оповідання».

У сюжеті новелічного оповідання презентована історія життя двох друзів, які мешкають у невеликому провінційному містечку Порт-Бреді.

Приналежність цього населеного пункту до категорії міста визначається наявністю в ньому мера. В іншому Порт-Бреді не відрізняється від звичайного селища. Локалізація подій твору в художньому просторі провінційного містечка, з одного боку, створює атмосферу розміреного, неквапливого сільського життя, а, з іншого, дозволяє протиставити образи героїв твору – Джорджа Барнета та Чарльза Дауна.

Як зазначає К. Бреді, у новелі Гарді ретельно прописує контраст між героями [1, с. 30]. Барнет (блідий чоловік аристократичного вигляду) заможний, одружений з холодною та гордовитою жінкою, не має дітей. Даун (рум'яний і товстенький чоловік) небагатий, проте має дружину, яка палко кохає його, та трьох дочок.

Джордж Барнет не схожий на пересічних мешканців Порту-Бреді. Він – член муніципальної ради, що він успадкував статки та справи від батька – успішного торговця. Привілейоване становище героя полягає в достатку та відсутності необхідності працювати.

Родина Барнетів – одна з найстаріших та найшановніших у містечку, а тому це прізвище – своєрідна гарантія якості та чесності – вміщується на багатьох вивісках: «Smith, from Barnet & Co.» – «Robinson, late manager at Barnet's». Проте Барнет

не підтримує зв'язку ні з ким із місцевих торговців. Єдиним варіантом «контакту» з мешканцями міста є його підпис на їхніх скромних депозитах у місцевому банку. Відтак Барнет ніби опиняється між двома життями: життям роду, яке він успадкував, що воно накладало на нього певні обов'язки, й своїм життям. Проте ані в першому, ані в другому він нещасливий, хоча має гроші, становище в суспільстві, дім та вродливу дружину.

Стосунки в родині Барнетів якнайкраще проявляються в характері спілкування подружжя – у творі місіс Барнет не вимовляє жодного слова. Вона передає свої слова через слуг чи пише чоловіку записки. Навіть про її смерть Барнет дізнається з записки. Сам герой лише єдиний раз називає дружину на ім'я подумки, в решті випадків обмежуючись нейтральним «місіс Барнет», а після її від'їзду говорить про неї як про «another person». Зі слів оповідача та окремих фраз героїв читачу стає зрозуміло, що шлюб з заможною вродливою жінкою на кілька років старшою за нього був для Барнета квапливим рішенням через розрив інших стосунків.

Конфлікт у відносинах між чоловіком і дружиною вербалізується через посередництво оповідача. Саме з його слів читач дізнається, що місіс Барнет вважала свій шлюб мезальянсом. Вона погодилася вийти заміж за Барнета «у хвилину слабкості», тим самим зв'язавши себе зі «звичайним бюргером», хоча сподівалася на шлюб з пером Англії (напевно, мається на увазі лорд Рингдейл, до якого пані мала прихильність та на честь якого і був названий новий маєток). І Барнет, і його дружина беруть шлюб радше з бажання помститися людям та обставинам за особисті невдачі в коханні, аніж допомогти один одному знайти спокій та щастя. Як зазначає англійський дослідник А. Дж. Джерард, Гарді, так само як Дж. Еліот, вірив, «що кожен людський вчинок безсмертний та обов'язково буде мати наслідки, що жодна спроба виправлення не може виправдати / спокутувати минуле. За словами Джерарда, шлюби в творах Гарді не лише руйнуються соціальними амбіціями, змовами, але й небезпечними припущеннями. Але частіше вони руйнуються відверто впертою людською порочністю – небажанням жінки визнати, що вона обрала найгіршого з можливих кандидатів, впертою чоловічою вірою в ідеальність жінки. Чоловік реалізує своє Я в просторі, тобто в безкінечній ідеальній ілюзії, жінка – в часі та соціумі» [3, с. 28].

В основі подружнього життя Барнетів – соціальні амбіції (Барнет зізнається Люсі, що саме власні амбіції штовхнули його на шлюб), змова (шлюб як не проголошена змова проти тих, з ким не склалися стосунки), спроба створити ілюзію (шлюб як ілюзія реалізації в суспільстві). Одруження героїв набуває особливого потрактування у контексті звернення до походження їх імен та прізвищ. Родинне ім'я «Барнет» є топонімом. Саме так називається невеличке містечко на півночі від Лондону, де в давнину був кінний ярмарок. Ім'я місіс Барнет – Ксантіппа (англ. Xantippe) – є варіантом давньогрецького Xanthippe. Це ім'я першої дружини Сократа, відомої своїм поганим характером. Дослівний переклад імені героїні з грецької – «жовтий кінь», а слово «hippos» в Греції вказувало на належність до аристократії. Відтак за допомогою імені автор підкреслює соціальне становище героїні (воно вище, ніж її чоловіка), характер їхнього шлюбу (свого роду угода) та модель стосунків в подружньому житті. Одне зі значень жовтого кольору, зафіксоване в імені героїні та предметі її одягу (кожного разу, коли Барнет бачить Ксантіппу, він звертає увагу на її лимонно-жовті рукавички), підкреслює характер стосунків у родині, адже в психології жовтий означає непостійність, задрість та адюльтер. Шлюб героїв є ілюзією, матеріальним втіленням якої стає дім.

Місіс Барнет буде новий дім на честь своїх споминів. Маєток у палладіанському стилі (будівлі передбачали портик та драбину в стилі античних храмів) – спосіб вирватися з «бюргерської» атмосфери, до якої героїня потрапила, взявши шлюб із Барнетом. Жінка не дарма називає новий дім шате Рінгдейл, адже слово *chateau* може перекладатися як «замок», «палац». Джордж Барнет зацікавився будівництвом вже після від'їзду дружини, адже хоче втілити у будинку свої мрії про щастя. Молодий чоловік сподівається, що дім стане прихистком для нього і Люсі, але спроба збудувати своє щастя на фундаменті мрії іншої людини приречена на провал.

Проте зовні герой будь-що намагається підтримати ілюзію, що він – голова родини, адже цього вимагає традиційний спосіб життя в спільноті, до якої він належить. Так, в розмові про будівництво нового будинку з Дауном Барнет запевняє друга, що дивна для їх місцевості та соціального становища назва нового маєтку *Chateau Ringdale* (шате Рінгдейл), була лише тимчасовим варіантом, який *він* відкинув. Коментуючи патетичну назву майбутнього дому, Барнет зазначає: «It was an idea she – we had for a short time... But we have decided finally to do without a name... at any rate such a name as that. It must have been a week ago that you saw it. It was taken down last Saturday... Upon that matter I am firm!» [2, с. 117]. Заміна займенника *she* (вона) – *we* (ми) та тихе зауваження Дауна, що напис був іще вчора, прояснює ситуацію. Рішення про будівництво та назву було прийнято місіс Барнет, а думка самого Барнета нікого не цікавила.

Герой відчайдушно мріє про родинне щастя, але не знаходить його ані в теперішньому зі своєю дружиною, ані у спробі повернути минуле.

За перебігом подій твору, Джордж Барнет кілька разів повертається до спроби поновити стосунки з колишньою нареченою Люсі Салів. Проте його бажання віднайти спокій, затишок та душевне тепло біля Люсі теж не здійснюється. З одного боку, герой прагне щастя для себе, не замислюючись над тим, чого хоче Люсі, а з іншого, – він відчайдушно намагається знайти розраду в минулому, розуміючи, що в майбутньому ці стосунки не мають перспективи, поки він одружений. Сам чоловік називає причиною їх розриву долю, нещасний випадок, проте, насправді, герої позбавляють себе щастя власноруч.

Неочікуваний перебіг подій у творі – трагічний випадок, через який гине місіс Даун, а місіс Барнет опиняється між життям і смертю, стає випробуванням для їхніх чоловіків. Барнет постає перед моральним вибором: допустити смерть дружини й нарешті отримати можливість бути з Люсі, чи врятувати дружину, виконавши свій людський та християнських обов'язок. Розмірковуючи, молодий чоловік дивиться на дим, що підіймається з труби дому Люсі. Проте дим, який ніби оживляє будинок дівчини на кілька хвилин та здається Барнету особливим знаком, швидко зникає. Він обирає другий варіант. Помітивши дивний вогник в очах лікаря Чарльсона, та підвівши сумніву його слова, що для порятунку дружини було зроблене все можливе, герой викликає іншого лікаря та рятує жінку. Разом з тим думка, до якої він повертається: *My wife was dead, and she is alive again*, свідчить про те, що душевна боротьба героя не припиняється. Він виконує свій християнський обов'язок, проте інтуїтивно хоче вчинити по іншому. Найяскравіше про це свідчить вигук *At last* (Нарешті!) та молитва подяки, яку Барнет виголошує, отримавши згодом звістку про раптову смерть дружини. Герой сприймає цю подію як нагороду за її ж колись врятоване життя. Проте нагорода насправді обертається на покарання. Через кілька хвилин Барнет дізнається, що

Люсі виходить заміж за Чарльза Дауна. Добровільно відмовившись від Люсі в минулому, він хоче повернути її ціною життя іншої людини. Формально не скоївши гріха у справах (адже дружина врятована), Барнет грішить подумки, а це жорстоко карається «сліпим Провидінням» (*blind Circumstance*). Герой позбавляється спокою та надії на щасливе родинне майбутнє, адже саме цього він прагне в житті найбільше.

Для іншого героя, Чарльза Дауна, смерть дружини – теж випробування, проте якісно іншого ґатунку. Незважаючи на щире прагнення допомогти другові у влаштуванні сімейних справ, Даун – доволі егоїстична людина. Після смерті дружини він найбільше побивається через те, що про нього нема кому турбуватися. На нашу думку, він бере шлюб з Люсі саме тому, що знаходить людину, яка зробить його існування комфортним. Освідчившись Люсі, виховательці своїх дочок, за кілька місяців після смерті дружини, Даун демонструє свої наміри у символічний спосіб. Щоб увічнити пам'ять про померлу місис Даун він замовляє скромний камінь на цвинтарі замість запланованого раніше пафосного надгробку. Адже гроші потрібні для одруження з молодою жінкою, що від неї відмовляється Барнет, який вирішує залишити рідне місто.

Барнет навіть не намагається боротися за жінку, яка може зробити його щасливим, а відтак не заслуговує на те, щоб бути з нею. Герой постійно намагається допомогти іншим чи прилаштуватися до того, що відбувається в його житті (будівництво маєтку для дружини, як спосіб зберегти мир в родині), проте він виявляється неспроможним збудувати своє життя.

Весілля Дауна та Люсі символічно завершується для Барнета зустріччю з могильщиком, який рие могилу біля церкви. Для героя – це ритуал поховання минулого. Надалі він є формально вільним у виборі життєвого шляху. Перед ним відкривається майбутнє, проте він в котре воліє залишитися в минулому.

Не менш символічним є той факт, що новий дім Барнета купує саме Даун, а на місці старого будують баптистську церкву. Новий дім, який за сподіваннями Барнета мусив забезпечити мир в його родині за життя дружини, а згодом міг стати домом для нього та Люсі, стає місцем, де вона живе з іншим чоловіком. Разом зі зникненням власності, що належала Джорджу Барнету, зникає двохсотлітня історія роду Барнетів та згадка про останнього його представника. Барнет добровільно позбавляється свого місця, свого життєвого простору і в минулому (старий дім, в якому жили прашури героя, зносять) і в майбутньому (новий дім купує Даун), а відтак залишає рідне містечко. Залишивши дім, збудований дідусем, не взявши шлюб з місцевою дівчиною, не залишивши дітей, Барнет ніби видирає своє коріння з землі рідного містечка. Герой не може реалізуватися в просторі, частиною якого є. Відтак пам'ять про нього зникає так саме, як зникає з вивісок міста родинне прізвище.

Намагання Барнета освоїти інший життєвий простір – подорожі Америкою, Австралією, Індією теж закінчуються невдачею. Провівши у добровільному «вигнанні» понад двадцять років, Барнет робить відчайдушну спробу повернутися у рідне містечко. Проте Порт-Бреді суттєво змінюється за час відсутності героя. У цьому колись провінційному містечку з'являються ознаки цивілізації – автобусне сполучення та залізниця. Простір нового Порту-Бреді відрізняється від колишнього, а відтак сподівання Барнета повернутися в знайомий простір (власне в минуле) не справджується.

Уособленням колишньої мрії, втіленням надії героя на щастя стає дім, який, як йому здається, чекає на нього, колишнього господаря та власника. Збираючись відвідати Люсі, вже вдову Дауна, чоловік голиться та вдягається за модою своєї молодості. Проте йому знов забракло сил боротися за щастя. Він сприймає відмову Люсі буквально, не розуміючи, що жінка її становища не може відразу погодитися стати дружиною чоловіка, якого не було в місті більше ніж два десятиліття. Після того, як Барнет іде, Люсі довгий час роздивляється себе у дзеркалі, шкодуючи про втрачену вроду. Вона щиро сподівається на повернення чоловіка, якого так довго чекала, проте Барнет вкотре відмовляється від боротьби за жінку. Герой їде назавжди, не залишаючи адреси.

Доля Джорджа Барнета перегукується з долею героя новели «Суха рука» фермера Лоджа. Обидва герої покидають рідні міста. Проте, якщо Лодж втікає від пам'яті про події минулого, Барнет їде, бо неспроможний діяти та збудувати своє життя у майбутньому.

Історії життя Джорджа Барнета та Чарльза Дауна зрештою повторюються в певному розумінні. Адже ані перший, ані другий не залишають по собі пам'яті. Барнет не має дітей-спадкоємців, які можуть успадкувати родинне прізвище. Даун має трьох дочок, що вони виходять заміж, а відтак беруть прізвища чоловіків. Історії життя обох родин залишаються епізодами минулого Порту-Бреді та частинкою життя Люсі.

Залежність подій твору від збігу обставин ніби зближує це новелічне оповідання з творами збірки «Маленькі насмішки життя». Проте, як зазначає К.Бреді, присутність «Друзів-городян» у «Вессекських оповіданнях» дозволяє підкреслити «регіональний характер» конфлікту твору, репрезентований у романах «Вессекського циклу» та зрозуміти причини неможливості реалізації героя в межах вессекського простору [1, с. 33].

Відтак «регіональність» конфлікту новелічного оповідання «Друзі-городяни» реалізується на кількох рівнях: протиставленні головних персонажів (пасивність й активність Барнета та Дауна), подвійна семантика образу дому (уособлення щастя та захисту – руйнацій мрії) та хронотопічний рівень (замкнений простір Вессексу – відкритий світ за його межами; трагічне тяжіння минулого над теперішнім і майбутнім).

Література:

1. Brady K. The Short Stories of Thomas Hardy / K. Brady. – New-York : St.Martin's Press, 1982. – xii, 235 p.
2. Hardy T. Wessex Tales : [short stories] / T. Hardy. – L. : Macmillan & Co, 1912. – x, 302 p. – (Першотвір).
3. Guerard A.J. Thomas Hardy. The novels and stories / A.J. Guerard. – Cambridge : Harvard UP, 1949. – xii, 177 p.